

BACH

TOCCATAS, PRELUDES
AND FUGUES
KÅRE NORDSTOGA
ST. JOHANNIS, LÜNEBURG

BACH
ORGAN WORKS

NORDSTOGAS NIENDE

I sin niende og tiende av i alt fjorten utgivelser med Bachs samlede orgelverker samler Nordstoga mye av det som ikke er samlet fra komponistens side, preludier og fuger.

Dobbeltformen preludium (eller toccata) og fuge har vært en etablert komposisjonstype siden 1600-tallet. Nordtyske Dietrich Buxtehude og Georg Böhm ga kraftfulle bidrag til denne kontrastrike formen der det frie (første del) og det strenge (annen del) forenes til en dynamisk helhet. Den unge Johann Sebastian høstet viktige inntrykk fra disse to komponistene under sin tid i Lübeck og Lüneburg, og denne platen er innspilt i Lüneburg.

Bach organiserte sine koralbundne orgelverker i samlinger som *Orgelbüchlein* og *Clavier-Übung*. Men ikke-koralbundne verker er ikke samlet på tilsvarende måte. Disse komponerte han over et lengre tidsrom, fra ungdommen i Arnstadt via Mühlhausen og Weimar til Leipzig. (I Köthen sto andre instrumenter

i fokus.) De er skrevet til anledninger som oppsto uregelmessig som f.eks. kontroll av et nytt orgel der Bach var sakkyndig eller prøvespill da han søkte ny jobb.

Han kunne finne frem et eldre verk og finpusse det til nye versjoner, kanskje til bruk i undervisningen av sine elever i orgel og i komposisjon i Leipzig. Nettopp forskjellen mellom første versjon og en forbedret kunne være et poeng. Som Bach-biografen Forkel skrev om Bachs revisjoner i 1802: «Intet kan være så lærerikt som en sammenlikning. Det gjelder både en kjenner og en ivrig student.»

Den samme Forkel skrev også om Bachs vilje til stadig å forbedre. Det var for «å rette feil, gjøre det det gode enda bedre, og for å gjøre det beste til det aller beste». Revisjonene kan være mer avanserte enn første versjon, som f.eks. D-durfugen i BWV 532.

Innholdsmessig og stilmessig favner preludiene, toccataene og fugene vidt, fra den nordtyske Buxtehude-inspirasjonen til den

italienske inspirasjonen fra Vivaldis konserter, men alt er samlet i et uttrykk som er uforlignelig Johann Sebastian Bach.

BWV 578 *Den lille g-mollfugen* og BWV 579 *Corelli-fugen* er ungdomsverker. G-mollfugen er antakelig fra Weimar der Bach var hofforganist på et orgel som var plassert i fjerde etasje (!) i slottskirken, himmelsk høyt over den fyrstelige menighet.

Corelli-fugen er også fra Weimar, komponert da Bach var omtrent 20 år gammel. Corelli-temaet er fra en triosonate av den italienske mester i hans opus 3 (1689).

Begge fugene har to temaer og viser hvordan den unge Bach dyktiggjorde seg i fugens kunst, som han utviklet helt frem til sine aller siste dager. Sønnen Carl Philipp Emanuel skrev om faren at «allerede i sin ungdom ble han en ren og sterk fugeentusiast (Fugist)».

Tocatta og fuge i d-moll BWV 565 er Bach-verket over alle andre for et stort publikum. Det er

mer improvisatorisk i formen enn antakelig noen andre av mesterens orgelverker. Noen har spekulert på om det opprinnelig er skrevet for fiolinsolo. Andre har ment at siden det ikke likner på noe annet Bach har komponert, så er det kanskje ikke av ham!

I romanen *Glassperlespillet* (1943) har Herman Hesse lagt inn denne Bach-inspirasjonen, en poetisk visjon av kraften i dette brusende ungdomsverket (Gylvendal, oversatt av Trond Winje, utdrag).

Til en toccata av Bach

Forstenet taushet...
Urtidsmørket ruver...
Da bryter strålen gjennom skyens revne,
og av det blinde intet oppstår verdens dyp og rommet;
natten brytes ned av lys,
lar ane stup og bratte skreinter, slukter,
gjør luften blålig løs og jorden fast.

Og strålen skiller skapende i to det fruktbare, i krig og handling; forskremt blir verden tent i stråleskjæret.

Men alt forvandles under lysets såkorn,
toccataen samler seg og toner ut i sang til skaperlysets seier.

Koralmusikk fra Weimar

De to partitaene BWV 766 *Christ, der du bist der helle Tag* og BWV 767 *O Gott, du frommer Gott* stammer antakelig fra de første årene som hofforganist i Weimar dit Bach kom i 1708. I forhold til den senere partitaen BWV 768 *Sei gegrüßet, Jesu gütig* er disse enklere og mindre orgelmessige, sprunget ut av klavertradisjon og uten pedal. Derfor fremføres de i dag også på cembalo.

Variasjonene står i arv til Georg Böhm og Johann Pachelbel i sin pianistiske utforming med ornamentikk og tostemmighet, men viser en ny dristighet i forhold til tradisjonen. Begge følger teksten i salmene fra vers til vers med et rikt spekter av uttrykk. Bach har også skrevet andre orgelbearbeidelser over disse to koralene.

BWV 766 er en tekst av 1500-tallsdikteren Erasmus Alber: Christus, der du bist der helle Tag,
Von dir die Nacht

nicht bleiben mag,
Du leuchtest uns vom Vater her und bist des Lichtes Prediger.

Salmen i BWV 767 er skrevet av Johann Heermann i 1730: O Gott, du frommer Gott, du Brunnquell guter Gaben, ohn den nichts ist, was ist von dem wir alles haben; gesunden Leib gib mir und dass in solchem Leib ein unverletzte Seel und rein Gewissen bleib.

— Torkil Baden

NORDSTOGA'S NINTH

In his ninth and tenth of a total of fourteen releases of Bach's collected organ works, Kåre Nordstoga pulls together much of what was not collected from the composer's side — preludes and fugues.

The double form prelude (or toccata) and fugue has been an established form of composition since the 1600s. The North Germans Dietrich Buxtehude and Georg Böhm made a powerful contribution to this contrastive style in which the freer first part and the more rigorous second part are united in a dynamic whole. The young Johann Sebastian harvested significant impressions from these two composers during his time in Lübeck and Lüneburg, and this album was recorded in Lüneburg.

Bach organized his chorale-based organ works in collections such as *Orgelbüchlein* and *Clavier-Übung*. But non-chorale-based works are not collected in a similar manner. These were composed over a longer period of time, from his youthful years in Arnstadt via Mühlhausen and Weimar to Leipzig. (In

Köthen there was a focus on other instruments.) They were written for irregularly occurring occasions such as when Bach was consulted as expert in the inspection of a new organ, or when he auditioned for a new job.

He would sometimes pull up an older work and polish it into a new version that might be used to teach pupils in organ and composition in Leipzig. One point could be precisely the difference between the first rendering and an improved version. As Bach biographer Forkel wrote in 1802 regarding Bach's revisions: "Nothing can be as instructive as a comparison, for both an expert and an ardent student."

As for Bach's desire to constantly improve what he had written, Forkel wrote that he did it "to correct errors, to make what was good even better, and to make what was best the very best". The revisions can be more advanced than the first version, as, for example, the Fugue in D Major in BWV 532.

With respect to content and style, the preludes, toccatas and

fugues cover a wide range, from the North German inspiration of Buxtehude to the Italian inspiration of Vivaldi's concertos, yet it is the inimitable musical expression of a Johann Sebastian Bach that holds them all together.

BWV 578 *The Little Fugue in G minor* and BWV 579 *Fugue on a Theme by Corelli* were written in Bach's youth. The Fugue in G minor is presumed to have originated during Bach's tenure as court organist in Weimar, where the organ was situated on the fourth(!) floor of the palace chapel in a heavenly realm high above the noble parishioners.

The Fugue on a Theme by Corelli is also from Weimar, composed when Bach was around twenty years old. The Corelli theme is from a trio sonata included by the Italian master in his opus 3 (1689).

Both fugues have two themes and show how the young Bach worked to become proficient in the art of the fugue, which he continued to develop to the very end of his life. His son, Carl Philipp Emanuel, wrote of his

father that "even in his youth he became a strong and genuine fugue enthusiast (Fugist)".

Tocatta and Fugue in D minor BWV 565 is for a large number of listeners the Bach work above all others. It is more improvisational in form than presumably any of the master's other organ works. Some have wondered whether it may have been written for solo violin. Others have voiced the opinion that because it is unlike anything else Bach composed, it was perhaps not written by him!

In the novel *The Glass Bead Game* (1943), Hermann Hesse inserted this Bach inspiration, a poetic vision of the power in this thunderous work from Bach's youth. (Bantam Books, translated by Alex Page, excerpt).

To a Toccata by Bach

Frozen silence.... Darkness prevails on darkness. One shaft of light breaks through the jagged clouds Coming from nothingness to penetrate the depths, Compound the night with day, build length and breadth, Prefigure peak and ridge,

declivities, redoubts, A loose blue atmosphere, earth's deep dense fullness.

That brilliant shaft dissevers teeming generation into both deed and war, and in a frenzy of creation ignites a gleaming terrified new world.

All changes where the seeds of light descend, Order arises, magnificence is heard In praise of life, of victory to light's great end.

Chorale Music from Weimar

The two partitas BWV 766 *Christ, der du bist der helle Tag* and BWV 767 *O Gott, du frommer Gott* presumably originate from the first years as court organist in Weimar, where Bach arrived in 1708. They are, compared with the later partita BWV 768 *Sei gegrüßet, Jesu gütig*, simpler and less organ-like, arising from a piano tradition without pedal. Thus they are also performed today on harpsichord.

The variations bear the legacy of Georg Böhm and Johann Pachelbel in their two-voiced pianistic

elaboration with ornamentation, but they reveal a new boldness as regards the tradition. Both follow the text in the hymns from verse to verse with a rich spectrum of expression. Bach also wrote other organ arrangements based on these two chorales.

BWV 766 is a text by the 16th-century poet Erasmus Alber:
Christus, der du bist
der helle Tag,
Von dir die Nacht
nicht bleiben mag,
Du leuchtest uns
vom Vater her
und bist des Lichtes Prediger.

The hymn in BWV 767 was written by Johann Heermann in 1730:
O Gott, du frommer Gott,
du Brunquell guter Gaben,
ohn den nichts ist,
was ist von dem wir alles haben;
gesunden Leib gib mir
und dass in solchem Leib
ein unverletzte Seel
und rein Gewissen bleib.

— Torquil Baden

KÅRE NORDSTOGA — ORGEL

Kåre Nordstoga (f. 1954) er utdannet ved musikkhøgskolen i Oslo med bl.a. Søren Gangfløt, Bjørn Boysen og Kaare Ørnung som lærere. Etter debutkonserten i 1978 studerte han videre hos David Sanger i London og var en tid organist i Ullern kirke før han kom til Oslo domkirke i 1984. Han har også vært tilknyttet Norges musikkhøgskole, hvor han i 1994 ble utnevnt til professor.

Som domorganist i Oslo domkirke fremfører Nordstoga jevnlig et stort orgelrepertoar, bl.a. har han to ganger gitt populære konsertrekker med Bachs samlede orgelverker. Han har dessuten spilt inn CD-plater med orgelmusikk av Bach, Brahms, Franck, Widor og Liszt, en innspilling med alle Bachs fiolinsonater i samspill med Geir Inge Lotsberg på domkirkens kororgel, og for øvrig flere plater med norsk orgelmusikk. Bach-innspillingene har høstet svært gode kritikker, og to ganger har de blitt nominert til Spellemannprisen.

Nordstoga er en aktiv konsertorganist. De siste årene har han vært solist med symfoniorkestrene i Oslo, Bergen og Trondheim, og i utlandet har han blant annet vært invitert til den internasjonale orgelfestivalen i Aarhus, Notre Dame i Paris og Musashino kultursenter i Tokyo. For sin aktive innsats i musikklivet ble han tildelt Lindemanprisen for 2006.

KÅRE NORDSTOGA — ORGAN

Kåre Nordstoga (b. 1954) studied at the Norwegian Academy of Music under Søren Gangfløt, Bjørn Boysen, and Kaare Ørnung, among others. Following his debut concert in 1978, he continued his studies under David Sanger in London, and he was for a time organist at Ullern Church, before coming to Oslo Cathedral in 1984. He has also been associated with the Norwegian Academy of Music, where he was appointed professor in 1994.

As cathedral organist at Oslo Cathedral, Nordstoga frequently performs a large repertoire, which has included two popular concert series with Bach's complete organ works. His recordings include the organ music of Bach, Brahms, Franck, Widor, and Liszt, all of Bach's violin sonatas recorded on the cathedral's chancel organ in collaboration with violinist Geir Inge Lotsberg, as well as several recordings of Norwegian organ music.

Nordstoga is an active concert organist. In recent years he has been soloist with the symphony orchestras of Oslo, Bergen, and Trondheim, and he has been invited to organ festivals abroad, including Aarhus, Notre Dame in Paris, and Musashino Cultural Center in Tokyo. In 2006 he was awarded the Lindeman Prize for his active contribution to musical life.

BACH-BÖHM-ORGEL ST. JOHANNIS LÜNEBURG

1551-53 BAU EINER GROSSEN RENAISSANCE-ORGEL DURCH HENDRIK NIEHOFF IN HERTOGENBOSCH
1652 ÜBERHOLUNG UND VERGRÖßERUNG DER ORGEL DURCH FRIEDRICH STELLWAGEN AUS LÜBECK
1712-15 UMBAU UND ERWEITERUNG DURCH MATTHIAS DROPA
1852 UMBAU DURCH EDUARD MEYER
1922 PNEUMATISCHE TRAKTUR DURCH OSKAR WALCKER
1953/76 RESTAUrierUNG DURCH RUDOLF VON BECKERATH

HW IIC-G'''

Prinzipal 16'
Quintadena 16'
Oktave 8'
Gedackt 8'
Oktave 4'
Nachthorn 4'
Quinte 2 2/3'
Oktave 2'
Bauernflöte 2'
Mixtur 6-8f, 1 1/3'
Scharff 4-5f, 2/3'
Trompete 16'
Trompete 8'
Trompete 4'

OW III C-G'''

Prinzipal 8'
Rohrflöte 8'
Oktave 4'
Blockflöte 4'
Nasat 2 2/3'
Gemshorn 2'
Terzian 2f
Oktave 1'
Mixtur 5-6f, 1'
Zimbel 3f, 1/6'
Trompete 8'
Dulzian 8'

RP IC-G'''

Prinzipal 8'
Gedackt 8'
Quintadena 8'
Oktave 4'
Rohrflöte 4'
Sesquialtera 2f
Waldflöte 2'
Siffelöte 1 1/3'
Scharff 5-7f, 1'
Dulzian 16'
Bärpfeife 8'

PEDAL C-F'

Prinzipal 16'
Untersatz 16'
Oktave 8'
Gedackt 8'
Oktave 4'
Nachthorn 2'
Bauernflöte 1'
Rauschpfeife 2f
Mixtur 6-8f, 2'
Posaune 32'
Posaune 16'
Trompete 8'
Trompete 4'
Kornett 2'

KOPPELN:

OW/HW, RP/HW,OW/Ped,
HW/Ped,RP/Ped
Tremulanten OW, RP
Sperrventile Pedal I/II
Stimmung: gleichschwebend
Stimmtonhöhe: a'=453 Hz

**JOHANN SEBASTIAN BACH (1685–1750)
TOCCATAS, PRELUDES AND FUGUES**

CD I

1. **TOCCATA AND FUGUE IN D MINOR, BWV 565 (09:52)**
2. **THE LITTLE FUGUE IN G MINOR, BWV 578 (04:22)**

PRELUDE AND FUGUE IN C MAJOR, BWV 545

3. **I. PRELUDE (02:11)**
4. **II. FUGUE (04:04)**

O GOTT, DU FROMMER GOTT, BWV 767

5. **PARTITA I (01:03)**
6. **PARTITA II (02:41)**
7. **PARTITA III (01:18)**
8. **PARTITA IV (00:53)**
9. **PARTITA V (01:04)**
10. **PARTITA VI (01:18)**
11. **PARTITA VII (01:27)**
12. **PARTITA VIII (02:03)**
13. **PARTITA IX (03:14)**

PRELUDE AND FUGUE IN F MINOR, BWV 534

14. **I. PRELUDE (04:19)**
15. **II. FUGUE (05:40)**

PRELUDE AND FUGUE IN G MAJOR, BWV 550 (07:33)

PRELUDE AND FUGUE IN C MINOR, BWV 546

17. **I. PRELUDE (06:17)**
18. **II. FUGUE (06:16)**

TT: 65:47

RECORDED IN ST. JOHANNIS, LÜNEBURG, 9–11 OCTOBER 2017
PRODUCER: **VEGARD LANDAAS**
BALANCE ENGINEER: **THOMAS WOLDEN**
EDITING: **VEGARD LANDAAS**
MASTERING: **THOMAS WOLDEN**
BOOKLET NOTES: **TORKIL BADEN**
ENGLISH TRANSLATION: **JIM SKURDALL**
BOOKLET EDITOR: **HEGE WOLLENG**
LAYOUT: **ANNA-JULIA GRANBERG / BLUNDERBUSS**
ARTIST PHOTO: **ANNA-JULIA GRANBERG / BLUNDERBUSS**

THIS RECORDING HAS BEEN MADE POSSIBLE WITH SUPPORT FROM:
ARTS COUNCIL NORWAY / THE AUDIO AND VISUAL FUND

CD II

PRELUDE AND FUGUE IN D MAJOR, BWV 532

1. **I. PRELUDE (04:45)**
2. **II. FUGUE (06:19)**

**FUGUE IN B MINOR ON A THEME
BY CORELLI, BWV 579 (05:31)**

TOCCATA AND FUGUE IN F MAJOR, BWV 540

4. **I. TOCCATA (09:15)**
5. **II. FUGUE (05:51)**

CHRIST, DER DU BIST DER HELLE TAG, BWV 766

6. **PARTITA I (00:44)**
7. **PARTITA II (02:12)**
8. **PARTITA III (01:15)**
9. **PARTITA IV (01:05)**
10. **PARTITA V (01:25)**
11. **PARTITA VI (00:59)**
12. **PARTITA VII (01:41)**

PRELUDE AND FUGUE IN A MAJOR, BWV 536

13. **I. PRELUDE (02:14)**
14. **II. FUGUE (05:19)**

PRELUDE AND FUGUE IN A MINOR, BWV 543

15. **I. PRELUDE (03:46)**
16. **II. FUGUE (07:27)**

PRELUDE AND FUGUE IN B MINOR, BWV 544

17. **I. PRELUDE (06:30)**
18. **II. FUGUE (06:35)**

TT: 73:02

LAWO
CLASSICS

LWC1153 © 2018 LAWO © 2018 LAWO CLASSICS
www.lawo.no